

ביאורים

595 -י- עבודת ה' בעולם הבא

מהדורת אור עציון

על השאלה, האם בעולם הבא תהינה מצוות או יהיו פטורים מהן? נשיב שוודאי תהינה מצוות, כי לא יתכן שעל נברא בעל שכל לא תוטלנה מצוות. אם דבר זה היה ראוי, ה' היה פוטר אותנו מהמצוות גם בעולם הזה.

596 המצוות שתהיינה בעוה"ב הן: אמונה בה', איסור קללה וביזוי כלפי ה', ושאר הענינים השכליים שבין אדם למקום. בנביאים מוזכרת מצווה נוספת, בזמנים מיוחדים, בדומה לשבת ור"ח אצלנו, יהיו חייבים להאסף למקום שיוחד לכך כדי לעבוד את ה' באופן עליו יצטוו, כמו שנאמר (ישעיה סו, כג): "והיה מדי חודש בחודשו ומידי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'", וכשישלימו את העבודה באותו המקום, יצאו ויראו בייסורי הרשעים, כמו שנאמר (שם כד): ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואישם לא תכבו והיו דראון לכל בשר". וכך מובא בברכות (סד, א): "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". על הרשעים הנמצאים בתופת לא תוטלנה מצוות מפני שהם תחת עינויים ואין להם פנאי לקיימן, וגם מפני שהמצוות מביאות לידי תיקון, ואצל הרשעים אין שום מקום לתיקון והתקדמות, אלא נשארים בדרגה בה הגיעו לעולם הבא לעד.

597 לאחר שהשבנו על כל השאלות לעיל, נותרו שתי שאלות: א. מה יהיה שכרם של הצדיקים על המצוות ששומרים בעולם הבא? ב. ומה יהיה עונשם אם בעולם הבא לא יעבדו את ה' כבר ענינו על כך בסוף המאמר השביעי, שה' בוחר לחיי העולם הבא באנשים צדיקים שוודאי לא יעברו על ציוויו ויעבדו אותו. שכרם של הצדיקים על קיום המצוות בעולם הבא הוא, שהקב"ה מגדיל את שכרם.

598 -יא- מדוע הקב"ה לא פירש מהו השכר והעונש על המצוות?

בתורה לא פורש מהו שכר המצוות, ולא מהו השכר על השתדלות האדם לעשות את המצוות, וכן לא פורש מהו העונש על עבירות שנעשו, וזאת מכמה סיבות:

599 סיבה ראשונה - מפני שהשכר והעונש רוחניים, ואין לנו הבנה בעניינים רוחניים.

600 סיבה שנייה - אם היה מסופר בתורה מהו השכר והעונש על כל מצוה ומצוה, הייתה התורה מתארכת מאד, מפני שיש הרבה מאוד פרטים בכל מצוה, ויש שכר על כל פרט ופרט וכו'.

601 סיבה שלישית - אם היינו יודעים מהו השכר על כל מצוה, היו אנשים שהיו בוחרים לקיים רק מצוות המקנות שכר רב וזונחים את שאר המצוות. הקב"ה נתן את המצוות כדי שנקיים את כולן, ויש ערך עצמי בקיום כל המצווה, בלי קשר לשכר על קיומה.

602 סיבה רביעית - בני האדם טרודים בעולם הזה בצרות הרבות, לכן האריכו הנביאים בתיאור הישועה בימות המשיח שתצילם מצרותיהם ולא האריכו בשכר בעולם הבא, שהוא דבר רחוק. יש לקוות שבזמן הישועה, כאשר לבבות בני האדם יהיו פנויים ללמוד, והטבע יזדכך ויהיה מוכן לקבל חוכמה, כי העולם הבא יהיה קרוב להגלות הקב"ה ילמד את פירוט השכר והעונש.

603 פניות הלב וזיכרון הטבע שיהיה באותם הימים, הם הסיבות שכולם יהיו בעלי נבואה באותם הימים, כמו שנאמר (יואל ג, א): "והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם". בימים ההם הנבואה תדבר על העתיד המצפה להם בשכר ובעונש בעולם הבא. כאשר ה' יודיע זאת לבני האדם, הוא יאמת זאת על ידי אותות ומופתים, כמו שנאמר (שם, ג): "ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן".

604 האותות הללו יהיו לפני זמן תחיית המתים, מפני שנאמר אחר כך (שם ד): "השמש יהפך לחשך והירח לדם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", ואז כל מי שקיים מצוות יבוא על שכרו, ומי שסייעו לאחרים בעבודת ה' יהיו ממצדיקי הרבים, עליהם נאמר (דניאל יב, ג): "ההמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", לכן על כל חכם לזכות את הרבים, ללמדם תורה ולכוונם לדרך האמת.

עבודת ה' בעולם הבא

-י- השאלה היש לאלהים עליהם עבודה? אמר כן, שלא יתכן שייעשה בדבר הזה שייעזבו °שכל שלם בלי ציווי והזהרה, ואלו היה נכון לעשותו בעולם הבא, היה עושהו בעולם הזה. 596 אף יש לו בו חובה עליהם שיאמינו באלהותו, ושלא יקללוהו, ולא יספרו עליו המדות המגנות ומה שדומה לזה, אלו מדרך השכליות הגמורים, וזה דבר שאי אפשר זולתה. וזכרו הספרים עבודה אחרת שמעית, והוא שיכונן להם מקום מארצם, וחיבם בו שיבואו אליו בכל פעם, הוא להם כיום השבת וראש חדש אצלנו עתה, ויעבדוהו שם במה שיצוה אותם, עד שלא יעזבם בלי עבודה כמו שפיתנו (ישעיה סו, כג): והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'. וכאשר ישלימו, יצאו ויראו הענושים, כמו שפיתנו (שם כד): ויצאו וראו בפגרי האנשים, מפני שאמר יבוא כל בשר. ואמרו קדמונינו, שהצדיקים אין עומדים בלי עבודה בעולם הבא, פאשר הם בעולם הזה, אמרו (ברכות טז, א): תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. אבל הענושים לא יתכן שיצו בעבודה בעבור היסורין, ובעבור שהיתה מעתיקה אותם מענינים המתמיד פאשר הקדמוני. 597 אבל תשובת השתי שאלות האחרונות, אשר אחת מהנה, אם יעבדו מה יהיה גמולם? והאחרת, אם הם לא יעבדו, מה יהיה מענינם? כבר השיבותי עליהם בסוף המאמר השביעי, ואמרתי שלא ערב °להם הגמול הנצחי, כי אם בעבור שיידע שהם יבחרו בעבודתו ולא בהמרותו, וכי פאשר יבחרו בה, יוסיף להם ביתרון הטובה פאשר בארנו. וכיון שיצאו שתי אלה עם הראשונה אשר קדם באורה, נשארו עשר בלבד:

פירוט הגמול לכל מצווה ועברה

-יא- 598 וראוי שאחבר אל המאמר הזה מה שאמר. אבל ענין הגמול על כל מצווה °ודת והשתדלות מה הוא, וכן ענין הענש על כל מצווה ודת והשתדלות, כי לא עבר זה °בעולם הזה, לכמה פנים מן החכמה. 599 אחד מהם, כי שרש העוון °אשר בו הגמול והענש לא ראינוהו, אבל הגיענו בדרך הקרוב וההבנה, ואיך נעמד על סעיפיהם אשר הם יותר דקים? 600 ועוד °שלא יארכו הדברים וירחבו המאמרים וירבה הטרח, ועוד °שלא נבחר °מה שנוצרה מן העבודות, כשנעמד גמול כל אחד מהם, ועוד °כי הטרדה הגדולה שבבלבוננו, הוא הדבר הקרוב אלינו בצווי לאמר °ענין הישועה, ועל כן הרחיבו בו הספרים ובארו. אבל אני מקוה שיפירשו לנו מיום הגמול לכל עבודה, ומדיני דרכי הענש על כל עברה בזמן הישועה כשיגלה הענין הזה, ויפנו הלבבות לבקש החכמה, ויזדככו הטבעים לקבל התבונה, כי קרובה היא ומזמנת לצאת אל העולם הבא. 603 ואמר שעל כן אמר שהנבואה תהיה כוללת הכל, באמר (יואל ג, א): והיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר, כי לא יתנבאו פי אם במה שהוא, ואשר יהיה עתיד בעת ההיא, הוא גמול העולם הבא וענשו. וכאשר יודיעם זה, יתן להם עליו אותות ומופתים, כמו שפיתנו אחריו (שם א): ונתתי מופתים בשמים ובארץ. 604 ואחר כן אמר אחריו, כי הדברים האלה יהיו קדם תחית המתים, כשאמר (שם ט): השמש יהפך לחשך והירח לדם, ומי שהשכיל לנפשו יהיה מן המשכילים, ומי שמתקן בני אדם לעבודת אלהים וילמדם מה שיגיעו בו אליה יהיה ממצדיקי הרבים, כמו שפיתנו (דניאל יב, א): והמשכילים יזהרו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ובעבור זה יצוה כל חכם על ההשקחה ובלמוד בני אדם והישירם:

שיעזבו - שיניחו. שמעית - לא שכלית, אלא מצווה מפי ה'. מעתיקה - מעבירה. ערב - נתן. הגמול על כל מצווה - פירוט של שכר המיועד לכל מצווה. לא עבר זה - לא הוגדר לנו. שרש העוון - יסוד וטעם האיסורים. שלא נבחר - שלא נגיע למצב שנבחר מה לעשות לפי השכר. לאמר - כלומר.